

Noterat av: Carl Undéhn

Bortglömda ryssar

MARTIN-GROPIUS-BAU I BERLIN ställer ut experiment från den ryska konstskolan VChUTEMAS och lyfter fram en ofta bortglömd del i arkitekturhistorien.

I skuggan av finanskrisen har arkitekturen fått dra ned på takten. Spektakulära projekt går sällan hem i tider av sparpaket. Den typen av begränsning verkar inte vara något som eleverna vid konstskolan VChUTEMAS i Moskva led av. I åren efter ryska revolutionen, i en tid av hungersnöd, inbördeskrig och samhällelig omvandling, experimenterade de med ny arkitektur för en ny tid.

För första gången ordnas nu en stor utställning om VChUTEMAS utanför Ryssland. Skolan existerade i endast tio år mellan 1920 och 1930 och kallas gärna för ett ryskt Bauhaus. Utställningen marknadsförs också så, men det är en förenkling.

Det finns gemensamma punkter i tankar om estetik och det fanns även kontakt mellan skolorna. Men till skillnad från Bauhaus var VChUTEMAS mer mångfacetterat och mindre

styrt. Precis som Sovjetunionen i stort under 1920-talet handlade arkitekturen som lärdes ut vid VChUTEMAS om experiment.

Konstruktivisterna och stora namn inom rysk avantgardistisk konst som El Lissitzky och Aleksandr Rodtjenko undervisade och satte sin prägel på skolan.

Stort fokus låg på abstrakta övningar inom volym, konstruktion och rörelse. Bland de många skisser som visas på utställningen kan vi följa hur en tung kub går igenom olika stadier för att till slut vara avskalad mot botten och ha sidor med terrasser. Resultatet blir lätt svävande.

I studierna av konstruktion skapade eleverna futuristiska broar. Vissa förslag påminner om dagens datorgenererade arkitektur.

Det är spektakulära konstruktioner, framritade med tusch. En dröm för dagens arkitekter och en mardröm för ingenjören.

Tanken var att denna abstrakta förståelse för rum, yta, volym och rörelse skulle hjälpa studen-

terna att skapa ny arkitektur. Vilket de gjorde. Bland de fantastiska skisserna hittas allt från spektakulära skyskrapor och rymdstationer till cementfabriker och garage.

Det är visioner sprungna ur en enorm tro på framtiden och teknikens möjligheter. Extra intressant blir det när vi väger in de förhållanden som rådde vid tiden. Fotografier visar studenterna i trånga och, får vi anta, kalla salar fulla av modeller på enkla hyllor. Det är långt ifrån de moderna och futuristiska byggnader de tog fram på ritbordet.

Situationen i landet gjorde också att endast fragment av förslagen byggdes, bland annat till världsutställningen i Paris 1925. Några år senare centraliserades arkitekturen i Sovjet vilket innebar slutet för den avantgardistiska rörelsen kring VChUTEMAS.

Som tur är har dessa skisser bevarats och kan nu visa på en viktig men bortglömd del i framväxten av 1900-talets moderna arkitektur. ■